

3. Латышина Д. И. История педагогики (История образования и педагогической мысли) : [учеб. пособие] / Д. И. Латышина. – М. : Гардарики, 2002. – 603 с.
4. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства : [навч. посіб.] / Ю. В. Павленко. – К. : Либідь, 1996. – 360 с.
5. Сорокина Т. С. История медицины : учеб. пособие в 2-х т. / Т. С. Сорокина. – М. : Академия, 2009. – Т. 2. – 560 с.
6. Федосеев П. Н. Предисловие / П. Н. Федосеев // Ибн Сина. Избранные философские произведения. – М. : Наука, 1980. – С. 3–6.
7. Шинкарук В. Передмова / В. Шинкарук, Е. Бистрицький // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К. : Фенікс, 1996. – С. 3–7.

Аннотация

А.Ю.Белов

О вопросе источниковой базы проблемы допрофессиональной подготовки иностранных студентов высших медицинских заведений Украины (культурологический аспект)

В статье дается анализ источниковой базы по проблеме допрофессиональной подготовки иностранных студентов высших учебных заведений Украины. Выявлено довольно незначительное количество работ украинских ученых, которые исследовали отдельные вопросы этой проблемы. На примере медицинских вузов установлено, что перспективными направлениями исследования должны стать те, которые опираются на положения реформы охраны здоровья и современные трансформации в образовании. Особое внимание уделено рассмотрению культурно-исторического аспекта, который определен основой установления профессионально направленного взаимодействия между представителями разных ареалов культур. В этом аспекте автор опирается на общепринятую в гуманитарных науках классификацию ареалов культур в терминологии «Восток» и «Запад». Выводы статьи можно считать также задачами дальнейших исследований указанной проблематики.

Ключевые слова: источниковая база, допрофессиональная подготовка, иностранные студенты, высшие медицинские учебные заведения, культурологический аспект.

Summary

A.Yu.Belous

To the Question of Source Basis of the Problem of Pre-Professional Training of Foreign Students of the Ukraine's Higher Medical Institutions (Culturological Aspect)

In the article the analysis of the available source basis on the problem of pre professional training of foreign students in the Ukraine's higher educational establishments is given. Quite a small number of works of Ukrainian scientists, who researched some questions of this problem is revealed. By the example of medical higher institutes it is determined that perspective directions of research might be those directions that rely on the positions of reform about health protection and modern transformations in education. Special attention is given to consideration of the cultural-historical aspect, which is defined as a basis for establishment of professional interaction between representatives of different areals of cultures. In this aspect the author relies on the classification of cultural areals in terminology of «the East» and «the West», which is generally accepted in humanities. The conclusions of the article may be considered as the tasks for the further researches in this sphere.

Key words: source basis, pre professional training, foreign students, higher medical institutions, culturological aspect.

Дата надходження статті: «2» жовтня 2013 р.

УДК [930.1:37]: 001.891(045)

К.М.БІНИЦЬКА,

кандидат педагогічних наук

(м.Хмельницький)

Педагогічна історіографія – сучасний стан напряму історико-педагогічних досліджень

Стаття присвячена проблемам теорії педагогічної історіографії, як одного з напрямів історико-педагогічних досліджень. Автор розкриває теоретичні підходи з даної проблеми, інтерпретує погляди інших дослідників. Значну увагу приділено висвітленню поглядів сучасних дослідників до визначення терміну «історіографія». Визначені функції та методи педагогічної історіографії. Зокрема, до функцій історіографії відносяться: пізнавальна, методологічна, конструктивно-критична, прогностична, світоглядна, парадигмальна, інтеграційна та дидактична. Методами педагогічної історіографії визначено: вивчення інформаційних джерел, історико-структурний, історико-генетичний, парадигмальний, персоналістично-біографічний та термінологічний аналіз.

Ключові слова: історіографія, педагогічна історіографія, методи дослідження

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні проблеми історико-педагогічних досліджень є актуальним питанням сучасних наукових досліджень. З розвитком сучасної педагогічної науки історія педагогіки як її провідна галузь інноваційно розвивається з врахуванням сучасних тенденцій розвитку педагогічної теорії.

У сучасних умовах змінюється зміст історико-педагогічної науки зазначається у дослідженні Н.Гупана. На сьогодні в Україні для науковців стали доступними дослідження та матеріали, що раніше були забуті або заборонені. Ознайомлення з ними, їх вивчення, конструктивно-критичний аналіз надає змогу осмислити загальну картину історико-педагогічного процесу в нашій державі як цілісного багатогранного явища, відтворити розвиток вітчизняної історії педагогіки, що багато років була лише фрагментом у загальносоюзному контексті. Історико-педагогічна наука, як і інші галузі педагогічного знання, не може розвиватись без всебічного засвоєння того, що вже було зроблено, тобто без вивчення своєї власної історії. Розв'язання актуальних проблем історико-педагогічної науки не можливо без розгляду історіографії. Історіографія визначається вченими як окрема галузь історичної науки, що вивчає її історію. Історія педагогіки є галуззю як педагогічного, так і історичного знання, тому педагогічна історіографія є вивченням історії історико-педагогічної науки, тривалого процесу нагромадження історико-педагогічних знань. Документальною та джерельною базою для педагогічної історіографії виступають історико-педагогічні дослідження, що розглядають різні питання історії освіти та виховання [4, с.3].

Аналіз досліджень і публікацій... Значний теоретичний і практичний інтерес для дослідження обраної проблеми викликають праці Л.Березівської, С.Гончаренко, Н.Гупана, М.Євтуха, І.Зязюна, І.Кулика, Н.Ничкало, О.Сухомлинської та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз сучасного стану педагогічної історіографії як напрямку історико-педагогічних досліджень.

Виклад основного матеріалу... Доцільно розпочати з аналізу сучасного стану історико-педагогічної науки в Україні. За останні десять років, коли педагогіка торує свій самостійний шлях в культурному просторі України, історія педагогіки також пішла з нею в цю дорогу. За ці роки з історією педагогіки відбулося декілька трансформацій і, аналізуючи цей процес, можемо говорити про певну кризу в історико-педагогічній науці, як і взагалі в педагогічній науці. О.Сухомлинська розуміє під «кризою» не лише негативний аспект, а вбачає у ній і багато позитивного, тому що кризовий стан – це стан перелому, стан відмирання деяких положень, ідей і нелегкий шлях до прийняття, залучення нових [10, с.39].

У великій радянській енциклопедії дається таке визначення історіографії. Історіографія– (від дав.-гр. *istoria* (історія) – розповідь про минуле та *γραφο* (графо) – пишу). Історіографія (з грець. – опис історії) – дисципліна, що вивчає історію історичної науки. Це наука про те, як виникла і розвивалась історична думка, процес нагромадження історичних знань. Вона з'ясовує соціальну основу і соціальну функцію історичного пізнання, досліджує боротьбу в ній різних напрямів, шкіл, концепцій, аналізує методи вивчення історичних джерел, висвітлює організацію і форми дослідницької роботи в галузі історії [2, с.4].

В історико-педагогічній літературі науковці конкретизують поняття «історіографія» – це «...сукупність досліджень, присвячених певному історичному періодові..., окремій проблемі, темі, події...». У своєму дослідженні І.Кулик, приходять до висновку, що педагогічна історіографія – процес і результат накопичення знань про розвиток історії педагогіки; історико-педагогічна література – сукупність наукових текстів, де зафіксовано інтерпретаційні ідеї про сутність педагогічних фактів, явищ, процесів; історико-педагогічні знання – наукові знання про педагогічне минуле [7, с.172].

Л.Голубнича зазначає, що педагогічна історіографія – це наука яка базується на результатах роботи науковців, та головним або домінуючим видом оповідальних педагогічно-історіографічних джерел вважаються наукові джерела, котрі краще за інших розкривають погляди вчених. Вони виражені працями науковців. Це наукові дослідження, які можуть мати форму монографій, статей, матеріалів конференцій, брошур, друкованих заміток тощо. Пріоритетним носієм розвитку науки історіографи одноставно визнають монографії, тобто наукові рефлексії, присвячені одній конкретній проблемі. Саме вони закладають основу створення узагальнювальних праць і є основним джерелом поширення історико-педагогічних знань та розвитку науки. Наукові педагогічно-історіографічні джерела, які висвітлюють одну й ту саму педагогічну проблему, характеризуються належністю до різних періодів розвитку історико-педагогічної науки, що протиставляє їх науковим історико-педагогічним джерелам, котрі належать тому самому часу, що й досліджувані в них педагогічні проблеми або явища. Своєрідним різновидом наукових педагогічно-історіографічних джерел є підготовчі матеріали наукових праць – це великі масиви переробленого матеріалу, чернетки, пробні начерки, відкинуті варіанти текстів, тексти з редакційною правкою тощо [3, с.33].

З кінця 1980-х рр. в нашій країні відбулось різке розширення поля історико-педагогічних досліджень. Були переглянуті досягнення радянської школи і педагогіки, підняті пласти російського педагогічного зарубіжжя і православної педагогіки, конструктивно проаналізована історія зарубіжної буржуазної теорії і практики освіти та ін. [6, с.9]. О.Сухомлинська зазначає, що першою реакцією істориків педагогіки в кінці 1980-х – на початку 1990-х років, була критика всього

розвитку педагогічної науки в Радянському Союзі, починаючи з 1917 року і закінчуючи 1980-ми роками, та позитивна оцінка діяльності дореволюційної школи і зарубіжної педагогіки [10].

Також слід зазначити, що наприкінці 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. у дисертаційних дослідженнях історико-педагогічного напрямку історіографічна складова і стала обов'язковим компонентом роботи. Тому, щоб визначити завдання дослідження, необхідно з'ясувати, чого вже досягли науковці у конкретному питанні, у чому полягають їх досягнення та недоліки.

Для нашого дослідження важливі погляди О.Сухомлинької, яка зазначає, що з 1995 р. та на початку ХХІ століття характеризуються тенденцією до розширення предметного дослідницького поля історико-педагогічної науки та намірами об'єктивного його дослідження, особливо стосовно радянського періоду. До історико-педагогічного дискурсу долучилося дуже багато нового, невідомого матеріалу. Тобто, він був почасти відомий, але у період розвитку радянської історико-педагогічної науки на ці джерела було накладено «табу» або вони оцінювалися негативно. І величезний загал першоджерел, який потужним потоком влився і вливається в історико-педагогічну науку, науково не від деференційується, не від рефлексується. Опис великого фактологічного матеріалу, не структурований, і завдання історико-педагогічної науки дати адекватну оцінку джерелам різного походження, які складають дискурсивну тканину часу [10].

У сучасних умовах парадигма історико-педагогічної науки розвивається на нових теоретико-методологічних засадах, зокрема ґрунтується на взаємодоповнюючих підходах (історіографічний, системний, хронологічний, цивілізаційний, формаційний, синергетичний тощо) та загальнонаукових гносеологічних принципах історизму, об'єктивності, активності, поєднання логічного та історичного [1, с.44].

Як наукова дисципліна педагогічна історіографія має свої функції та методи дослідження. Зокрема, ряд сучасних дослідників виділяють такі основні функції загальної історіографії: пізнавальна, методологічна, конструктивно-критична, прогностична, світоглядна, парадигмальна, інтеграційна та дидактична.

Вивчення інформаційних джерел з проблем дослідження є одним із методів педагогічної історіографії. Метод вивчення інформаційних джерел з проблем дослідження або методи вивчення продуктів діяльності – це група методів дослідження, за яких використовують систему процедур, спрямованих на збір, систематизацію, аналіз і тлумачення продуктів діяльності людини. До них належать аналіз особистих документів, аналіз офіційних матеріалів групової, колективної і масової комунікації [9, с.128].

Аналіз особистих документів (листів, щоденників, автобіографій, особистих справ) дає матеріал для психодіагностики, дослідження становлення особистості до навчання, оцінки рівня засвоєння знань і сформованості умінь і навичок [9, с.128–129].

Аналіз офіційних матеріалів групової, колективної і масової комунікації (записів дискусій, розмов, нарад, статутів, наказів, розпоряджень, законів) застосовується для вивчення соціальних процесів, явищ та їх впливу на особистість і стан навчально-виховної роботи в школі [9, с.129].

Свою специфіку як педагогічно-історіографічні пам'ятки мають документальні джерела, які відіграють пріоритетну роль у конкретно-історичних дослідженнях. Історіографи застосовують ті види документальних джерел, котрі безпосередньо чи опосередковано мали будь-який вплив на розвиток педагогічної науки, систему освіти та виховання на всіх рівнях, діяльність наукових педагогічних установ, професійну підготовку вчителів тощо. Ці джерела поділяють на такі види: актові, статистичні, картографічні.

Історіографічне значення актових джерел визначається тим, що вони відображають офіційні настанови органів освіти, державних органів і суспільних організацій з питань освіти й виховання. Наприклад, у радянські часи вони мали директивно-зобов'язувальний характер й визначали зміст освіти, її цілі та завдання, мали неабиякий вплив на розвиток педагогічної науки в цілому. Статистичні джерела викликають інтерес щодо кількісної характеристики поширення певних педагогічних явищ, питань освіти та виховання, підготовки вчителів тощо. Шляхом порівняння статистичних даних історіограф відтворює генезу тих або інших педагогічних аспектів. Картографічні джерела, з іншого боку, сприяють вивченню розвитку тих педагогічних аспектів, що подані в них. Так, вивчення картограм розповсюдження освіти в різних регіонах України дає науковцям змогу простежити становлення та поширення останньої [5].

У своєму докторському дослідженні Н.Гупан визначає такий комплекс методів історико-педагогічних досліджень, а саме:

– історико-структурний – здійснено структурування нагромадженої вітчизняної педагогічної літератури, в результаті якої складено та системно представлено історіографію історико-педагогічної науки;

– історико-генетичний – простежено історіографічний аспект трансформації історико-педагогічного знання та його відображення у відповідній вітчизняній літературі;

– парадигмальний – здійснено історіографічне висвітлення внутрішньої логіки розвитку історії педагогічної теорії на її різних етапах. Показано процес взаємодії різних парадигм та механізм зміни домінуючої парадигми в конкретних історичних умовах;

– персоналістично-біографічний – проаналізовано педагогічну літературу, присвячену персоналіям, які склали провідний напрям у розвитку вітчизняної історії педагогіки.

– термінологічний аналіз – застосування в дослідженні теоретичної бази та категорійно-понятійного апарату кількох наук зумовило потребу визначення окремих термінів відповідно до предмета дослідження в педагогічному аспекті, що стало можливим у результаті опрацювання відповідної літератури [4, с.8].

Одним із методів історіографічних досліджень, що застосовується у сучасних педагогічних дослідженнях є історичний метод (П.Образцов). Історичний метод застосовується насамперед під час вивчення проблем з історії та педагогіки, розкриваючи виникнення, стан і розвиток навчально-виховних закладів, психологічних і педагогічних теорій у конкретних історичних умовах. Історичний метод передбачає простеження історії у всьому її різноманітті, узагальнення емпіричного матеріалу і встановлення на цій основі загальної історичної закономірності. Однак, історизм як метод дослідження не повинен зводитися лише до опису минулих явищ. Він дозволяє розкрити внутрішній механізм змін в явищах, причинні зв'язки на конкретних етапах їх розвитку. Історичний метод дає можливість для всебічного дослідження явищ і подій у хронологічній послідовності, відкрити їх внутрішні зв'язки та закономірності розвитку [9, с.136–137].

В.Сидоренко окремо виділяє логічний метод, за допомогою якого дослідник на основі опрацювання, критичного аналізу і формування своїх пропозицій розкриває існуючі теоретичні уявлення. Логіко-історичний аналіз може бути використаний для аналізу навчально-програмної документації [8, с.133].

Висновки і перспективи подальших досліджень... Основою наукових досліджень, зокрема історико-педагогічних є історіографія. Педагогічна історіографія дає змогу визначити мету, завдання, наукову новизну дослідження. Історіографічні методи є загальнотеоретичними підходами до здійснення історико-педагогічних пошуків. Таким чином, серед напрямків історико-педагогічних досліджень в сучасних умовах представляється одним з найбільш перспективних історіографія, яка орієнтована на розкриття значення історико-педагогічного знання для вирішення актуальних проблем теорії і практики освіти. Методологія в історико-педагогічних дослідженнях повинна бути різноманітною, що дозволить висвітлювати різні аспекти педагогічного минулого, вирішувати різні пізнавальні завдання. Завдання цілісного теоретичного осмислення історії педагогіки є однією з найбільш важливих у справі подальшого розвитку цієї галузі наукового знання.

У подальших дослідженнях плануємо здійснювати подальші наукові розвідки щодо проблем концепцій і підходів до джерельної основи історико-педагогічних досліджень.

Список використаних джерел та літератури:

1. Березівська Л. Д. Періодизація реформування шкільної освіти в Україні за Радянської доби (1919-1991) / Л. Д. Березівська // Історико-педагогічний альманах : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – 2011. – № 1. – С. 44–48.
2. Большая советская энциклопедия. – М. : Политиздат, 1953. – Т. 19. – 606 с.
3. Голубничка Л. О. Класифікація джерел педагогічної історіографії / Л. О. Голубничка // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 26. – С. 30–37.
4. Гупан Н. М. Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Н. М. Гупан. – К., 2001. – 39 с.
5. Калакура Я. С. Історичне джерелознавство : підруч. / Я. С. Калакура. – К. : Либідь, 2002. – 488 с.
6. Корнетов Г. Б. История педагогики: теоретическое введение: учеб. пособие / Г. Б. Корнетов, М. А. Лукацкий. – М. : АСОУ, 2013. – Серия: историко-педагогическое знание. – Вып. 60. – 172 с.
7. Кулик І. О. Педагогічна історіографія – новаційний напрям історико-педагогічних досліджень / І. О. Кулик // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2010. – Серія : педагогічні науки. – Вип. 79. – С. 172–174.
8. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – К. : ДІНІТ, 2000. – 259 с.
9. Сисоева С. О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти : навч.-метод. посіб. / С. О. Сисоева, Т. Є. Кристопчук. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 460 с.
10. Сухомлинська О. В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2003. – № 1. – С. 39–43.

Анотація

К.Н.Биницкая

Педагогическая историография – современное состояние направлений историко-педагогических исследований

Статья посвящена проблемам теории педагогической историографии, как одного из направлений историко-педагогических исследований. Автор раскрывает теоретические подходы по данной проблеме,

интерпретирует взгляды других исследователей. Значительное внимание уделено освещению взглядов современных исследователей к определению понятия «историография». Определенные функции и методы педагогической историографии. В частности, к функциям историографии относятся: познавательная, методологическая, конструктивно-критическая, прогностическая, мировоззренческая, парадигмальная, интеграционная и дидактическая. Методами педагогической историографии определены: изучение информационных источников, историко-структурный, историко-генетический, парадигмальный, персоналистическое-биографический, терминологический анализ.

Ключевые слова: историография, педагогическая историография, методы исследования.

Summary

K.M.Binytska

Pedagogical Historiography - Modern State of Directions of Historic-Pedagogical Researches

The article deals with the problems of theory of pedagogical historiography, as one of directions of historic-pedagogical researches. The author reveals theoretical approaches to this problem, interprets the views of other researchers. Considerable attention is paid to illumination of the views of the modern researchers to the determination of the term «historiography». The functions and methods of pedagogical historiography are determined. In particular, the functions of historiography include: cognitive, methodological, structural and critical, predictive, worldview, paradigm, integration and didactic. Methods of teaching historiography are: study of information sources, historic-structural, historic-genetic, paradigm, personalistic-biographical, terminological analysis.

Key words: historiography, pedagogical historiography, research methods.

Дата надходження статті: «9» жовтня 2013 р.

УДК 2-9.001.32(477.43/44):17/19(09)(045)

Ю.І.БЛАЖЕВИЧ,

кандидат історичних наук
(м.Хмельницький)

Джерельна основа релігійної історії Поділля (кінець XVIII – початок XX ст.)

В статті розкрито суть та висвітлено досвід використання значного архівного та документального матеріалу вітчизняних та зарубіжних державних архівів щодо релігійної історії Подільського краю в кінці XVIII – на початку XX ст., у так званій імперській період, коли Правобережна Україна і Поділля були інкорпоровані до складу Російської держави. Значна увага в статті надається аналізу фондів 127, 5422, 533 Центрального державного історичного архіву України в м. Києві, фондів 34, 64, 87, 111, 227, 228, 237, 315, Ф-685 Хмельницького обласного державного архіву та фондів Р-200, Д-375, Д-513, 506, 546, Д-606, Д-789, Д-799 Вінницького обласного державного архіву, фондів 796, 1263, 1281, 1488 Російського державного історичного архіву у м. Санкт-Петербурзі, фондів 136, 295, 1781, 3245 Національного історичного архіву Білорусі у м. Мінську.

Ключові слова: архів, консисторія, релігійна історія, Поділля, єпархія, документи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та аналіз досліджень і публікацій... З утвердженням державної незалежності України світ побачила низка ґрунтовних узагальнюючих праць, присвячених розвитку релігійної сфери на Поділлі наприкінці XVIII – на початку XX ст. Значний науковий інтерес щодо розкриття суті інкорпораційної і уніфікаційної політики царського уряду згідно з великоросійськими і синодальними правилами представляють публікації таких відомих сучасних українських істориків, як В.Бондаренко, А.Колодний, О.Крижанівський, С.Плохій, О.Реєнт, О.Саган, В.Смолій, Д.Степовик, Н.Стоколос, П.Яроцький тощо.

Вагомий вклад у вивчення окремих аспектів релігійного життя Поділля вносять сучасні подільські вчені і дослідники Л.Баженов, О.Григоренко, О.Дацюк, О.Добош, Є.Зваричук, А.Лисий, А.Опря, С.Причишин, В.Ровінський, П.Слободянюк, В.Смолінський, А.Філінюк, автор цієї статті та ін. Цікаву наукову інформацію релігієзнавчого характеру містять наукові збірники за підсумками міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових форумів, проведених на теренах нашого краю.

Виклад основного матеріалу... Для вивчення питань конфесійної політики царського самодержавства в Україні та її регіонах, зокрема діяльності православної церкви, найбільшу наукову цінність становлять документи Центрального державного історичного архіву України у м.Києві та державних архівів Вінницької і Хмельницької областей, Кам'янець-Подільського міського державного архіву.

Велика кількість документів для вивчення, аналізу і розкриття досліджуваної теми, як вже зазначалося, зосереджена у фондах ЦДІАК України, оскільки Київ у той час виступав не тільки